

Asia: VN/19386/2026

Lausuntopyyntö Kiertotalouden strategisen ohjelman väliarvioinnista

Mitkä ohjauskeinot ovat vaikuttavimpia ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Väliarvioinnin mukaan ohjelman vaikutukset kiertotalouden määrällisten tavoitteiden saavuttamiseen ovat toistaiseksi jääneet rajallisiksi. Keski-Suomen liitto yhtyy tähän arvioon. Kiertotaloussiirtymän edistämiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan nykyistä vaikuttavampia taloudellisia ohjauskeinoja. Tämän vuoksi taloudellisten ohjauskeinojen kehittämiseen ja uudistamiseen on tärkeää panostaa ohjelmakauden aikana. Ohjauskeinojen tulisi kannustaa erityisesti uusiomateriaalien käyttöön neitseellisten materiaalien sijaan, tuotteiden korjaamiseen ja huoltoon esimerkiksi arvonnäköverotuksen keinoin (esim. alennettu alv-kanta) sekä tuotteiden uudelleenkäyttöön poistamalla uudelleenkäyttöä hidastavia verotuksellisia esteitä (esim. ns. kaksinkertainen alv tuotteiden jälleenmyynnissä, kun kyse on yrityksen tekemästä myynnistä).

Arvioinnissa todetaan, että ohjelman toimeenpanossa on painotettu muun muassa vapaaehtoisuuteen perustuvaa ohjausta ja informaatio-ohjausta. Näiden keinojen vaikutukset eivät kuitenkaan ole näkyneet riittävän konkreettisesti asetettujen tavoitteiden toteutumisena esimerkiksi kierrätysasteen kehityksessä. Kierrätystavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös kuluttajien aktiivista osallistumista, minkä vuoksi kuluttajakäyttäytymiseen kohdistuvia ohjauskeinoja on tarpeen vahvistaa.

Ohjelman toteutuksessa on tarpeen keskittyä niihin toimenpiteisiin, jotka konkreettisimmin edistävät ohjelman tavoitteita: primääriraaka-aineiden kokonaiskulutuksen tasaantumista sekä resurssien tuottavuuden ja materiaalien kiertotalousasteen kasvattamista.

Keski-Suomen liitto pitää tärkeänä, että ohjelman seuranta vahvistetaan jatkossa. Kiertotalouden edistymisen arviointi edellyttää pysyviä ja vertailukelpoisia indikaattoreita sekä niiden säännöllistä päivittämistä. Lisäksi alueellisen tason indikaattoritiedon saatavuutta on tarve parantaa, jotta kiertotalouden muutosta ja ohjelman vaikutuksia voidaan seurata luotettavasti myös aluetasolla.

Miten Kiertotalouden green dealin puitteissa tehtävää yhteistyötä ja toimintamalleja voisi kehittää?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Kiertotalouden Green Dealin on tärkeää saada lisää liittyjiä monipuolisesti eri toimialoilta ja esimerkiksi pienistä kunnista. Esimerkit voivat vauhdittaa samankaltaisia toimijoita liittymään mukaan. Lisäksi on tarkastelun arvoista kartoittaa kattositoumusten ja yhteisten sitoumusten mahdollisuudet. Hyvä ruokkii hyvää ja yhdessä tavoitteiden edistäminen voisi vauhdittaa sitoumusten määrää ja kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamista.

Jotta uusia sitoutujia saadaan liittymään, tarvitaan tukea sitoumusprosessin käynnistämiseksi ja ohjausta sopivien toimenpiteiden tunnistamiseksi. Tämän vuoksi kotipesien ja muiden tahojen, jotka edesauttavat sitoumusprosesseja, toiminnan rahoitus on jatkossakin turvattava.

On myös tärkeä arvioida, miten asetetut tavoitteet vauhdittavat kiertotalousohjelman tavoitteiden saavuttamista ja miten tätä voidaan määrällisesti mitata. Tämän hetken sitoumusten toimenpiteet ovat keskittyneet rakennetun ympäristön muutosalueelle. On tarpeen pohtia, onko tämä toivottu suunta vai tulisiko houkutella mukaan toimijoita, joiden toimenpiteet luontaisesti asettuisivat tasapainon varmistamiseksi muille muutosalueille. Tavoitteiden vieminen käytäntöön strategiatasolta on kannustamisen arvoista ja huomioitava valmisteluprosesseissa.

Jatkossa on selkeytettävä sitoutumisen hyötyjä. KGD-sitoumuksessa on potentiaalia, mutta kuten arvioinnissa tuodaan esiin, sitoutumisen hyödyt ovat vielä osin epäselviä erityisesti tilanteissa, joissa kiertotaloustyötä on tehty organisaatiossa jo pitkään. Sitoumuksesta saatava lisäarvo organisaation toimintaan ja sen kehittämiseen tulee tuoda esille niin, että siitä saavat positiivista vaikutusta sekä kiertotaloustyötä aloittelevat organisaatiot että pidempään aiheen parissa toimineet. Olemassa olevia tukiresursseja tulee kohdistaa sitoumusprosessin jokaisessa vaiheessa: valmistelussa, tavoitteiden etenemisen seuraamisessa ja raportoinnissa. Tähän tarjoaa apua (alueellinen) kotipesätoiminta ja kattositoumukset.

Mitä kiertotalouden rahoitusmalleja tai -ratkaisuja tulisi vahvistaa tai mitä uusia malleja tulisi kehittää?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

On tärkeä vaikuttaa EU:n uuteen rahoituskauteen niin, että kiertotaloudella on rahoituskaudella merkittävä rooli. On panostettava siihen, että EU:n hankerahoituksella voidaan rahoittaa vaikuttavia kiertotaloushankkeita, eli myös elinkaaren alkupäähän kohdistuvia hankkeita, niin yrityksissä kuin julkisissa organisaatioissa. Hankerahoitusta on myös tarpeen kehittää suuntaan, joka mahdollistaa nykyistä pysyvämmän kiertotaloustoiminnan rakentumisen niin, ettei lyhytkestoisissa hankkeissa kehitetyt mallit ja toimintatavat jää vain hankkeen aikaiseksi toiminnaksi. Myös pk-yritysten tarpeet on keskeistä tunnistaa.

Tulevaa kilpailukykyrahastoa tulee hyödyntää maksimaalisesti kiertotalouden edistämiseksi.

Miten julkisia hankintoja tulisi ohjata nykyistä vahvemmin kiertotalousmarkkinoiden luomisessa?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Julkisten hankintojen rooli on kiertotalouden edistämisessä tärkeä ajuri. Asia ei ole kuitenkaan edistynyt merkittävästi, vaikka toimenpiteitä on tehty. Täsmällisemmällä ohjauksella ja esimerkeillä kiertotalouskriteerien käytöstä, voitaisiin kiertotaloutta edistää tehokkaammin. Vaikka tavoitteita ja esimerkiksi Kriteeripankki on olemassa, julkisten hankkijoiden täytyy tehdä paljon taustatyötä sopivien kiertotalouskriteerien asettamiseksi.

Julkisten hankintojen kiertotalouskriteerejä tulisikin yhtenäistää ja selkeyttää sekä varmistaa ohjauskeinoilla, että organisaatiokohtaiset ohjeistukset tukevat yhteisiä tavoitteita. On tärkeää huomioida, että ohjeistus on noudatettavissa erikokoisissa organisaatioissa ja sen myönteiset vaikutukset vauhdittavat kiertotaloutta.

Yhteisten materiaalien kiertoa tukevien alustojen, kuten materiaalitori, kehittäminen monipuolisemmaksi ja saavutettavammaksi eri tahoille on tärkeää. Valtakunnallisten alustojen lisäksi olisi hyvä tarkastella alueellista koordinoivaa työtä toimintatavan vakiinnuttamiseksi ja tietotaidon lisäämiseksi.

Miten eri toimijoiden sitoutumista sekä ohjelman pitkäjänteisyyttä ja poikkihallinnollisuutta voitaisiin lisätä?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Arvioinnissa mainitaan, että muuttunut geopolittinen tilanne on siirtänyt poliittista huomioita pois kiertotaloudesta. Kiertotaloudessa on kuitenkin paljon kytköksiä kokonaisturvallisuuteen ja huoltovarmuuteen. Nämä näkökulmat olisi hyvä huomioida ohjelmassa vahvemmin poikkihallinnollisuuden vahvistamiseksi.

Ohjelman pitkäjänteisyyden lisäämiseksi tarvitaan toimia säännölliseen tavoitteiden seurantaan monitasoisesti, indikaattorien luomista ja selkeyttämistä sekä resursseja ja toimia tavoitteiden jalkauttamiseen strategiasta käytäntöön.

Huotari Enni
Keski-Suomen liitto